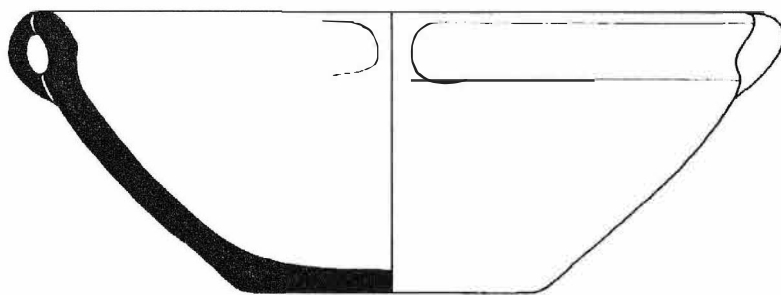

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1992

BRNO 1996

2.8. RŮZNÉ

ZJIŠŤOVACÍ VÝZKUM NA HRADISKU LESKOUN U OLBRAMOVIC (okr. Znojmo)

ANTONÍN ŠTROF, Archeologický ústav AV ČR Brno
PETR VITULA, Archeologický ústav AV ČR Brno
MILAN SALAŠ, Moravské zemské muzeum Brno
JANA ČIŽMÁŘOVÁ, Moravské zemské muzeum Brno
LUBOMÍR KUNDERA, Památkový ústav Brno

Ve druhé polovině osmdesátých let dvacátého století byla dovršena totální bezdouchá devastace pravěkého hradiska na Leskouně v kat. úz. Olbramovice (okr. Znojmo), jedné z nejstarších známých archeologických lokalit na Moravě a od r. 1963 zapsané nemovité kulturní památky. Ještě v r. 1987 byla na východním až severovýchodním svahu kóty 371,0 velmi dobře dochovaná valová destrukce vnějšího fortifikačního pásma v délce 450 m, a ta byla následujícího roku v rámci přípravy k rozšíření dobývacího prostoru téměř beze zbytku zlikvidována odhumusováním a skryvkou povrchu až na skalnaté podloží. Zachován prozatímně zůstal v neodlesněné části v délce asi 70 m pouze jižní konec valového tělesa, který je ovšem ohrožen stejně jako předchozí úseky fortifikace a vnitřní plocha hradiska vůbec, neboť se nachází ve schváleném dobývacím prostoru.

Po listopadu 1989 byla zahájena četná jednání s cílem vyřešit paradoxní situaci vzniklou formálně tím, že schválený dobývací prostor lomu se nachází na chráněné archeologické lokalitě, zapsané v Ústředním seznamu nemovitých kulturních památek ČR pod r.č. 6636. Areál hradiska, vymezený původně vnějším opevněním, byl těžbou v lomu sice již téměř zničen, avšak sondážní odkryv Moravského zemského muzea v Brně v letech 1985-1987 prokázal, že rozsah lokality - fakticky dosud nespecifikovaný - nelze ztotožňovat jenom s průběhem tělesa vnějšího valu, obepínajícího původně rozlohu asi 20 ha s kótami 387,5, 371,0 a 347,2. Uvedená sondáž naznačila, že součástí lokality a tedy i památkově chráněného území by se měly stát i vlastní svahy Leskouna.

V rámci schváleného dobývacího prostoru kamenolomu má být těžba rozšiřována nejprve severovýchodním směrem a zahrnout i poslední kótu 336,2. Protože v uvedeném prostoru dosud nebyl prováděn žádný, ani zjišťovací archeologický výzkum a nebyly odtud známy ani žádné nálezy, vyvstala nutnost ověřit také zde možné stopy pravěké aktivity.

Z jednání na geologickém odboru Ministerstva životního prostředí ČR v Praze dne 28.5.1992 vyplynulo, že výzkum provede Archeologický ústav ČSAV v Brně ve spolupráci s Archeologickým ústavem Moravského zemského muzea v Brně, a to na náklady Štěrkoven Olbramovice, s.p. Dále bylo na uvedeném jednání oběma institucím uloženo, aby v rámci tohoto výzkumného úkolu provedly úplnou prostorovou identifikaci archeologické nemovité památky Leskoun, resp. jejího torza, včetně geodetického zaměření (zakreslení do mapy 1:1000 a zpracování přílohy mapy s výčtem pozemků, na kterých se památka nachází) a předložit jako finální výstup návrh na rozsah území ochranného pásma.

S ohledem na v podstatě zjišťovací charakter výzkumu byl zvolen sondážní odkryv, při němž byly aplikovány sondy o standardní šířce 1 m. Délka sond se měnila podle možností daných konfigurací terénu a akátovým porostem. Snahou bylo otevírat sondy co nejdéle, aby byly ve zbývajících svazích Leskouna získány co nejrepresentativnější a reliéf povrchu nejlépe dokumentující profily.

Vlastní sondáží předcházela geofyzikální prospekce, která ověřovala potenciální přítomnost objektů na čtyřech plochách: A - v sedle mezi odtěženou kótou 371,0 a kótou 336,2 a částečně na jihozápadním svahu kóty 336,2; B - na severovýchodním svahu již neexistující kóty 371,0 nad

zmíněným sedlem; C - na východním svahu kóty 371,0 asi 15 m pod hranicí lesa; D - na jihovýchodním svahu kóty 371,0 těsně nad oploceným vinohradem. Výsledky geofyzikálního měření, realizovaného Geofyzikou Brno, jsou zpracovány samostatně v příloze nálezové zprávy (HAŠEK - MITRENGA 1992).

Během výzkumu, který se uskutečnil v červenci a srpnu 1992, bylo otevřeno celkem čtrnáct sond. Z hlediska volby zkoumaného prostoru byla pozornost zaměřena na zalesněný severovýchodní svah v temeni již odtěžené kóty 371,0 (sondy č. 2, 3), na sedlo mezi kótami 371,0 a 336,2 (sonda č. 1) a zejména na vlastní kótu 336,2 (sondy č. 7, 8, 10-14). Vzhledem k úkolu vymezit rozsah lokality a tím i kulturní památky byla druhá skupina sond (č. 4-6) položena na druhém, jižním konci východního svahu kóty 371,0. Volbu jejich polohy ovlivnila jednak nápadná terénní konfigurace se zřetelnými terasovitými úpravami v zalesněném svahu nad vinohradem, jednak výsledek geofyzikální prospekce, která v těchto místech, souhlasně s jednou z terénních hran, zaregistrovala lineární anomálii (HAŠEK - MITRENGA 1992, 11). Konečně poslední sondou (č. 9) byl na JJV svahu ověřován průběh dochovaného torza vnějšího opevnění hradiska.

V sondách č. 1, 2, 3 a 7 byla pod tenkou vrstvou lesní prsti většinou světlá, sypká, hlinito-písčité až šterkovitá vrstva, která obsahovala ojedinělé pravěké nálezy (několik zlomků keramiky rámcově z doby bronzové, rohovcové patinované jádro z období paleolitu, neolitická kamenná sekerka). Tato vrstva dosedala na podloží, tvořené buď kompaktními bloky nebo šterkovitými zvětralými skalnatých hornin Brněnského masívu.

Zcela jiná situace byla v sondách č. 8, 10, 11, 12, 13, 14, umístěných přímo na temeni kóty 336,2. Zde byla pod tenkou vrstvičkou lesní prsti většinou sytě černá hlinitá humózní vrstva, obsahující zejména v prostoru monumentálně vystupujících kamenných bloků řadu nálezů, datovaných do paleolitu, doby bronzové (kultura únětická, velatická a podolská fáze kultury středodunajských popelnicových polí), halštatského období, kultury laténské, mladohradištního období, středověku a novověku.

Situace v sondách č. 5 a 6 prokázala, že terasová úprava v prostoru geofyziky zjištěné lineární anomálie není pravěkého, nýbrž recentního stáří. Avšak pod touto recentní vrstvou se nacházela rezavě hnědá kompaktní hlinitá vrstva (B-horizont), obsahující ojedinělé paleolitické úštěpy. Pod ní pak už byla jenom čistá spraš.

Situace v sondě č. 4, která prořala další terénní vlnu, vykazovala opět na povrchu znaky recentního zásahu zřejmě za pomoci těžké techniky, o čemž svědčí poměrně značné množství rozmanitých nálezů různého stáří, od doby bronzové až po novověk. Avšak níže byla výrazně kompaktní vrstva, která obsahovala méně nálezů vcelku jednotného stáří, a ta nasedala na světlé sprašové podloží, v místech terénní vlny překryté opět rezavě hnědou hlinou (B-horizont). V podloží nad terénní vlnou bylo několik mělce zahloubených nepravidelných objektů (obj. 1-5), z nichž dva lze považovat za kúlové jamky. Pravěký keramický materiál z původní kulturní vrstvy v sondě č. 4 lze z valné většiny přiřadit podolské fázi kultury středodunajských popelnicových polí.

Nejsložitější situaci zachytila sonda č. 9, protínající dochované torzo vnějšího opevnění hradiska, které zde ještě tvoří na první pohled výraznou terénní vlnu. Pod svrchní vrstvou lesní prsti byla do značné míry totožná další sytě černá humózní vrstva. V prostoru, kde dosahovala největší mocnosti (až 82 cm), byly zbytky konstrukce pravěké fortifikace - kamenná destrukce vlastního valového tělesa, tvořená různě velkými kameny (v průměru 5-20 cm) a drobnými uhlíky, které signalizovaly přítomnost dřevěných stavebních prvků. Tato vrstva spočívala na uměle vytvořené terasové úpravě, vylámané do skalnatého podloží, do něhož byly v těchto místech zahloubeny 4 mělké kúlové jamky. Poměrně značné množství archeologických nálezů pochází téměř výhradně z vrstvy s kamennou destrukcí a lze je opět z valné většiny datovat do podolské fáze kultury středodunajských popelnicových polí, jeden střepek náležel slezské fázi kultury lužických popelnicových polí.

Na závěr zjišťovacího výzkumu výšinného opevněného sídliště Leskoun byla svolána odborná komise, složená ze zástupců brněnských archeologických pracovišť. Konstatovala, že teprve na základě předložených výsledků terénního výzkumu lze skutečně zodpovědně vymezit rozsah a hranice nemovitě kulturní památky. V tomto ohledu podpořila názor autorů výzkumu, kteří vyslovili požadavek zachovat a nerozšiřovat dále současnou hranici těžby, protože ohrožené části lokality musí

být považovány za komponentu sídelního areálu a tudíž i za nedílnou součást nemovité kulturní památky.

Literatura

HAŠEK, V. - MITRENGA, P.

- 1992: Zpráva o archeogeofyzikální prospekci na akci Leskoun. Geofyzika a.s. Brno.

Suchgrabung auf dem Burgwall Leskoun bei Olbramovice (Bez. Znojmo). Im Sommer 1992 trat man auf der bekannten befestigten Höhensiedlung Leskoun an eine Suchgrabung heran. Es geschah leider zu einem Zeitpunkt, als diese seit 1963 im Verzeichnis der liegenden Kulturdenkmäler registrierte Lokalität bereits durch intensiven Bruchsteinabbau zum Großteil zerstört war. Nun sollte auf den noch intakten Abschnitten die Ausdehnung der Besiedlung festgestellt werden, zwecks Abgrenzung des denkmalgeschützten Geländes gegen die Abbauzone des Betriebs "Štěrkovny Olbramovice". Unsere Aufmerksamkeit galt dem nordöstlichen und östlichen Teil der Lokalität, wo das ursprüngliche Geländeerelief noch teilweise erhalten war. Unsere Suchgräben hob man erst nach der geophysikalischen Prospektion der vier abgerundeten Flächen in den am meisten gefährdeten Lagen aus (HAŠEK - MITRENGA 1992). Im Verlauf der Grabung wurden im ganzen 14 solche Gräben gezogen. In den Gräben Nr. 1,2,3 und 7, auf dem nordöstlichen Abhang der ehemaligen Kote 371.0 und im Sattel zwischen dieser und der Kote 336.2 lag unter dem Waldhumus eine helle, lockere lehmige Sand-Schotterschicht, in der nur vereinzelte paläolithische, neolithische und bronzzeitliche Funde vorkamen. Eine interessante Situation entdeckten die Suchgräben Nr. 8 und 10-14 auf der Landzunge im nordöstlichen Teil der Lokalität, im Raum der Kote 336.2, wo eine Gruppe emporragender Felsblöcke auffällt; hier brachte man regelmäßig eine tiefschwarze humose Schicht an den Tag, verhältnismäßig reich an Funden aus dem Paläolith, der Bronze-, Hallstatt-, Latène- und jüngeren slawischen Burgwallzeit, vom Fundstoff aus dem Mittelalter und der Neuzeit abgesehen. Die Suchgräben Nr. 4-6, die eine auffallende Terrainwelle im östlichen Teil der Lokalität angeschnitten haben, bewiesen eindeutig, daß es hier um rezente Herrichtungen des Geländes geht. In der rostbraunen liegenden Schicht (B-Horizont) der Suchgräben Nr. 5 und 6 wurden aber einige paläolithische Abschlüge vorgefunden, während in den gewachsenen Boden des Suchgrabens Nr. 4 einige seichte urgeschichtliche Objekte eingelassen waren. Besonders beachtenswert war der Suchgraben Nr. 9, der das Torso der urgeschichtlichen Außenbefestigung im südöstlichen Teil des Burgwalls durchkreuzte: man stieß da in einer ziemlich starken Kulturschicht auf die Steindestruktion des eigentlichen Wallkörpers, ruhend auf einer künstlich geschaffenen Terrasse, in die 4 seichte Pfostengruben eingelassen waren. Im Abschlußbericht über die Grabungsarbeiten erhoben deren Leiter, unterstützt von einer Fachkommission, die Forderung die Grenze der gegenwärtigen Abbauzone der Firma "Štěrkovny Olbramovice" nicht noch weiter vorzuschieben. Die Suchgräben ließen keinen Zweifel darüber, daß auch das an die Befestigung angrenzende Vorfeld der Lokalität als integrierende Komponente des Siedlungsareals dieses Burgwalls zu betrachten ist.

FORTSETZUNG DER GRABUNGEN IN MORAVSKÁ NOVÁ VES (Bez. Břeclav)

STANISLAV STUHLÍK, Archeologický ústav AV ČR Brno

JANA STUHLÍKOVÁ, Archeologický ústav AV ČR Brno

In den Monaten August und September des J. 1992 wurde die Rettungsgrabung auf der urgeschichtlichen Begräbnisstätte und Siedlung in der Flur "Hrubé díly" in Moravská Nová Ves abgeschlossen (STUHLÍK - STUHLÍKOVÁ, Rettungsgrabung in Mor. N. Ves, PV 1991, 53-54). Mit Hilfe einer neu freigelegten Grabungsfläche sollte vor allem die ganze Ausdehnung der Protoúněticer Nekropole festgestellt werden, wo man in der vorherigen Arbeitssaison auf 24 Gräber gestoßen war.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1992

Vydává:	Archeologický ústav AV ČR Brno Královopolská 147, 612 00 Brno
Odpovědný redaktor:	Dr. Jaroslav Tejral
Redakce:	Dr. Lumír Poláček, Marie Cimflová
Překlady:	Dr. Hochmanová-Vávrová
Jazykové úpravy:	Dr. Wolfgang Ender
Kresby:	autoři příspěvků
Na titulním listě:	keramická mísa z Otnic
Tisk:	Tiskárna Gloria, Rosice u Brna
Evidenční číslo:	ÚVTEI-73332
Vydáno jako rukopis:	450 kusů